

RAZMIŠLJANJA O IZGRADNJI ETNO-SELA U KARLOVCU

JANA MIHALIĆ

Gradski muzej Karlovac pokriva široko, u kulturnom pogledu vrlo osebujno područje koje nije moguće predstaviti u sadašnjem izložbenom prostoru. Sadašnja zamisao temelji se na odabiru predmeta koji su ujedno i atraktivni i informativni te posjetitelja mogu uvesti u priču koja bi se ispričala negdje drugdje. Idealno bi bilo ostvariti etno-selo. Uporabom industrijskih materijala snaga narodnog stvaralaštva naglo je počela slabiti što je potpuno izmijenilo sliku sela. Usprkos onima koji su upozoravali na stanje koje danas imamo, ovaj dio kulturne baštine ipak je propao. Ostale su, ako ne isključivo a ono u većini slučajeva, samo one građevine koje nije imao tko srušiti. Većina ih je u jadnom stanju, ali bi se mogle popraviti i dotjerati, te ih kao spomenike kulture predati novim naraštajima. Etno-selo smješteno u blizini glavnih prometnica koje vode prema Gorskom kotaru i Primorju s jedne strane te Lici, Bosni i Dalmaciji s druge strane, moglo bi poslužiti u promidžbi naše kulturne baštine koja, bez lažne skromnosti, može stati uz bok svakoj europskoj državi ili regiji, naravno uz pretpostavku da je i sami visoko vrednujemo. Uz ostale zanimljivosti i prirodna bogatstva to bi moglo poboljšati turističku ponudu i zaustaviti mnoge putnike koji ovuda prolaze.

Mjesto koje bi prema dosadašnjim procjenama najbolje odgovaralo izgradnji etno-sela nalazi se na prvoj uzvisini kojom završava Panonska ravnica, jugoistočno od Karlovca. Otuda se vide sva, ili gotovo sva, sela iz kojih bi premjestili kuće i gospodarske zgrade. Time bi ostala svojevrsna povezanost sela s onim predjelima o kojima želimo govoriti. Samo selo bi se sastojalo od više skupina stambenih i gospodarskih zgrada koje se međusobno razlikuju jer nose neke značajke kulturnih areala koji se ovdje dotiču kao i posebnosti izazvane konfiguracijom tla, vrstom raspoloživoga prirodnog materijala, gospodarskim prilikama i nasljeđenim tradicijama. Organizacija pojedinih okućnica slijedila bi one koje se najčešće susreću na terenu.

U smjeru pokupske doline stajala bi skupina drvenih kuća pokrivenih crijepom i podignutih na stupove. Uz prizemnice bili bi tu i čardaci, kao i neke od gospodarskih zgrada s jednim ili dva rodina gnijezda na krovu. Tu bi bila i krušna peć na otvorenom, pčelinjak i bunar. U dvorištu bi bilo gusaka ili nekih drugih sitnijih domaćih životinja, a možda i konji.

Druga grupacija bila bi u smjeru žumberačkog gorja, odnosno Draganića gdje su kuće, naročito u nizinskom dijelu, gotovo istovjetne s pokupskim, možda malo više "nacifrane", a na padinama gorja podzidane suhozidom. Tu bi se mogla prikazivati velika zadružna kuća kao i one manje koje su pripadale siromašnima. U blizini kuća posadili bi vrbe i hrastove. Tu bi bio i bunar, "pojata" i hambar s žrvnjom ili ručnim mlinom, te velika svinjarska

1. Čardak, selo Šišljević, 1966. god.

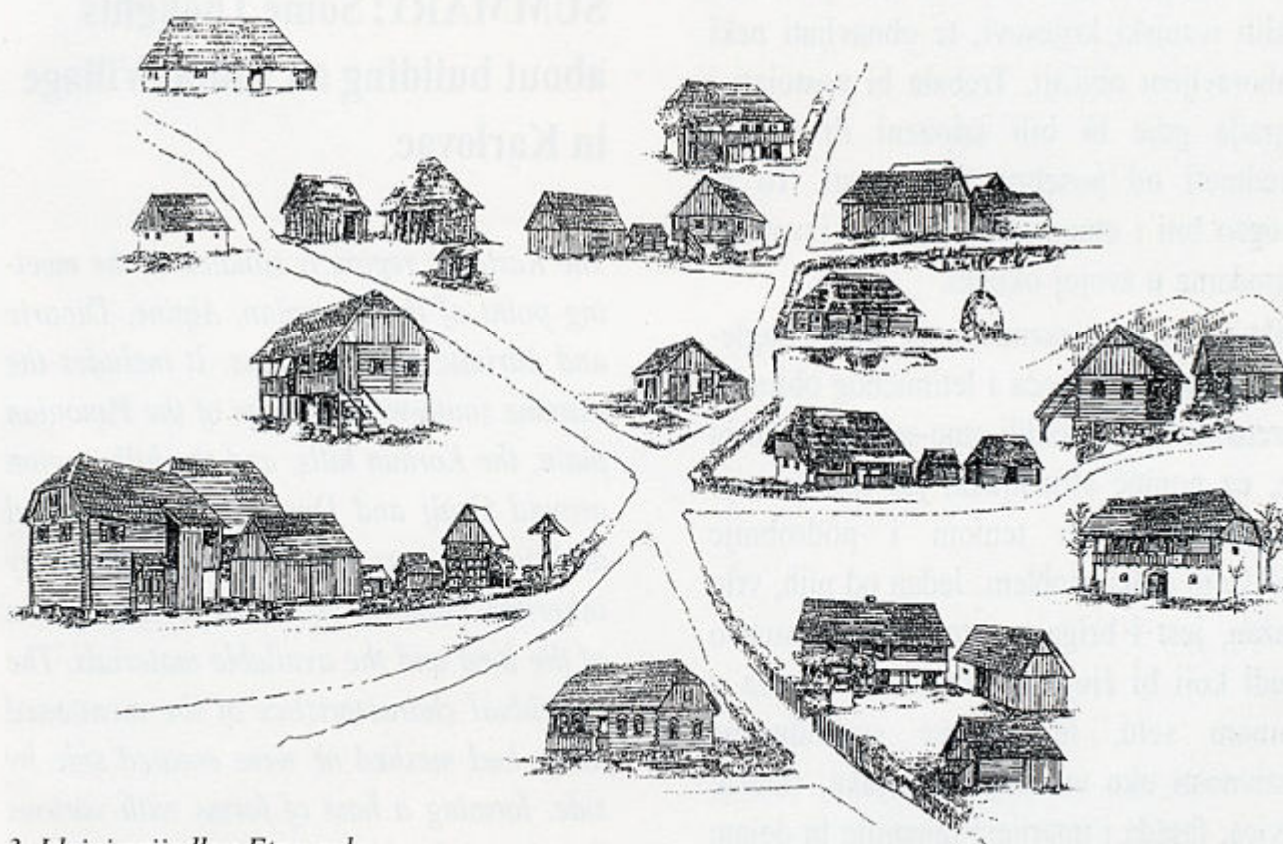

2. Svinjac, D. Velemerić, 1966. god.

truba. U jednoj od kuća tipičnoj za jastrebarski kraj i žumberačko gorje, smjestili bi lončara s nožnim kolom.

Sjeverozapadno, u smjeru Slovenije predstavili bi ozaljsko područje, u koje bi smjestili nekoliko drvenih kuća pokrivenih slamom i gospodarskih zgrada s pregradama od pletera. Iza njih bi posadili voćnjake i vinovu lozu između kojih bi bile katnice s kamenom obzidanim podrumom i

potpunosti zatvaraju dvorište što upućuje na vječno nemirna vremena i potrebu ljudi da na bilo koji način zaštite sebe i svoju imovinu. Ovaj bi kompleks mogao biti iz različitog materijala s "vratnicama" na ulazu. Sa svake strane puta bile bi mlake s patkama. Imali bi pčelinjak, svinjac, kokošinjac, a možda i kravicu. Tu bi mogao biti i lončar koji bi izrađivao lonce na ručnom kolu. Čitav skup puteljkom bi

3. Idejni prijedlog Etno-sela

bačvama za vino, a koje već upućuju na alpski areal.

Južno od Karlovca je dugoreško područje, a iza njega i ogulinsko na koje nas podsjeća i Klek koji se vidi za jasna vremena. Uz drvene kuće, zabatom vazda okrenutim prema jugu i od prolaznika zaštićene gospodarskim zgradama ima i takvih okućnica gdje gospodarske zgrade u

odmaknuli od središta, a uz put izgradili kovačnicu. Iza ovoga dijela bila bi velika kuća goranskog tipa.

U smjeru Korduna i Like napravili bi naselje koje bi nas uvelo u dinarski areal. Uz veće i manje kućice s jednom prostorijom za stanovanje i gospodarske zgrade pokriveno slamom sa zidovima od

pletera, bilo bi i onih koje su pokrivene šindrom. Oko kuća pasle bi ovce i koze.

Osebnost kulturnog izričaja upotpunili bi interijeri. Namještaj, alatke, narodne nošnje i ukrasni predmeti koji se razlikuju od kraja do kraja pomogli bi nam dočarati ono što želimo.

Pojedine skupine međusobno bi bile povezane puteljcima i ograđene živicama od trnja. U sredini bi bilo raskrižje na kojem bi se mogle održavati folklorne priredbe, paliti ivanjski krijesovi, te obnavljati neki zaboravljeni običaji. Trebala bi postojati i zgrada gdje bi bili izloženi ili čuvani predmeti od posebne vrijednosti. To bi mogao biti i etnografski muzej s izvornim zgradama u svojoj okolini.

Bila su to naša razmišljanja nakon sagledavanja naših teškoća i letimičnog obilaska terena. Kada bi gradili etno-selo svakako bi se, uz pomoć stručnjaka, još intenzivnije pozabavili ovom temom i detaljnije raščlanio svaki problem. Jedan od njih, vrlo važan, jest i briga za etno-selo. Prisustvo ljudi koji bi živjeli u blizini ili možda u samom selu, te njihove svakodnevne aktivnosti oko uređenja travnjaka, vrtova, živica, fasada i interijera umanjilo bi dojam dotrajalosti i iscrpljenosti minulog vremena i prenijelo ga makar i na idiličan način u sadašnjost. Koliko je realno očekivati ostvarenje ove zamisli teško je predvidjeti, no morali bi zaustaviti rušenje ovih spomenika i tražiti prihvatljivo rješenje.

Literatura:

1. Kašpar, Libuša. Pokupske ljepotice, katalog izložbe, Karlovac, 1989.
2. Freudenreich, Aleksandar. *Kako narod gradi na području Hrvatske*, Zagreb, 1972.
3. Šarić-Bledšnajder, Dunja i Šprem-Lovrić, Branka. Rekonstrukcija i uređenje Starog sela Kumrovec, katalog izložbe, 1987.
4. Cevc, Tone. Arhitekturno izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev na Slovenskem, Ljubljana, 1984.

SUMMARY: Some Thoughts about building an Ethno-Village in Karlovac

The Karlovac region is situated at the meeting point of the Panonian, Alpine, Dinaric and Adriatic cultural areas. It includes the extreme south-western edge of the Panonian plain, the Kordun hills, and the hilly region around Ozalj and Duga Resa. Traditional architecture was primarily determined by inherited building skills, the configuration of the land and the available materials. The individual characteristics of the mentioned areas had meshed or were created side by side, forming a host of forms with various functions. Over the past decades a major shift has occurred in traditional village architecture. Old buildings are being torn down or are being left to decay. If we were to bring together only the abandoned buildings, we could build an ethno-village in Karlovac which would preserve our age-old architectural heritage, as well as our links with the distant and not so distant past.